

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

RADA EUROPY

CPT/Inf/C (2002) 1
Polski / Polish / Polonais

Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)

Europejska konwencja o zapobieganiu torturom oraz nieuczciwemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu

Tekst Konwencji i Sprawozdanie Wyjaśniające

European Treaty Series – No. 126.

Tekst poprawiony zgodnie z postanowieniami Protokołu nr 1 (ETS No. 151)
i nr 2 (ETS No. 152), które weszły w życie 1 marca 2002 r.

SPIS TREŚCI

Strona

Europejska konwencja o zapobieganiu torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu	4
Sprawozdanie wyjaśniające	15

EUROPEJSKA KONWENCJA O ZAPOBIEGANIU TORTUROM ORAZ NIELUDZKIEMU LUB PONIŻAJĄCEMU TRAKTOWANIU ALBO KARANIU

Państwa członkowskie Rady Europy, sygnatariusze niniejszej konwencji,

mając na względzie postanowienia Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności;

przypominając, że na podstawie artykułu 3 tej konwencji "nikt nie będzie poddany torturom ani niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu";

odnotowując, że mechanizm przewidziany w tamtej konwencji działa w odniesieniu do osób, które twierdzą, iż są ofiarami naruszenia artykułu 3;

przeświadczone, że ochrona osób pozbawionych wolności przed torturami oraz niehumanicznym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem może być wzmocniona środkami pozasądowymi o charakterze zapobiegawczym, poprzez wizytacje

uzgodniły, co następuje:

Rozdział I

Artykuł 1

Tworzy się Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (zwany dalej Komitetem). Komitet będzie badał, poprzez wizytacje, traktowanie osób pozbawionych wolności w celu wzmocnienia, w razie potrzeby, ich ochrony przed torturami bądź niehumanicznym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Artykuł 2

Każda Strona zezwoli na odbycie wizytacji, zgodnie z niniejszą konwencją, w każdym miejscu w obrębie swej jurysdykcji, w którym znajdują się osoby pozbawione wolności przez władzę publiczną.

Artykuł 3

Komitet oraz właściwe władze krajowe zainteresowanej Strony będą ze sobą współpracować w stosowaniu niniejszej konwencji.

Rozdział II

Artykuł 4

- 1 Komitet składa się z członków o liczbie równej liczbie Stron.
 - 2 Członkowie Komitetu są wybierani spośród osób o wysokich kwalifikacjach moralnych, znanych ze swej kompetencji w dziedzinie praw człowieka lub posiadających doświadczenie zawodowe w dziedzinach objętych niniejszą konwencją.
 - 3 W skład Komitetu nie może wchodzić więcej niż jeden obywatel tego samego państwa.
 - 4 Członkowie pełnią swe funkcje we własnym imieniu, powinni być niezależni i bezstronni oraz powinni pozostawać w dyspozycji w celu efektywnego sprawowania funkcji w Komitecie.
-

Artykuł 5

- 1 Członkowie Komitetu są wybierani przez Komitet Ministrów Rady Europy absolutną większością głosów, z listy nazwisk sporządzonej przez Biuro Zgromadzenia Konsultacyjnego Rady Europy; delegacja krajowa każdej ze Stron do Zgromadzenia Konsultacyjnego przedstawi trzech kandydatów, z których przynajmniej dwóch będzie jej obywatelami.

Jeżeli ma nastąpić wybór członka Komitetu reprezentującego Państwo nie będące członkiem Rady Europy, Biuro Zgromadzenia Konstytucyjnego wzywa Parlament tego Państwa do zgłoszenia trzech kandydatów, z których przynajmniej dwóch będzie jego obywatelami. Wyboru przez Komitet Ministrów dokonuje się po przeprowadzeniu konsultacji z zainteresowaną Stroną.

- 2 Taka sama procedura ma zastosowanie przy obsadzaniu zaistniałych wakatów.
 - 3 Członkowie Komitetu są wybierani na okres czterech lat. Mogą być oni dwukrotnie ponownie wybrani. Jednak kadencja trzech spośród członków wybranych w pierwszych wyborach wygasa z upływem dwóch lat. Członkowie, których kadencja ma zakończyć się z upływem początkowego okresu dwóch lat, zostaną wyłonieni w drodze losowania przez Sekretarza Generalnego Rady Europy bezpośrednio po zakończeniu pierwszych wyborów.
 - 4 W celu zapewnienia, o ile to możliwe, że połowa członków Komitetu będzie zmieniać się co dwa lata, Komitet Ministrów może przed przystąpieniem do wyborów podjąć decyzję, że kadencja jednego lub kilku członków Komitetu, którzy mają być wybrani, będzie inna niż cztery lata; okres ten nie może jednak wynosić więcej niż sześć lat ani mniej niż dwa lata.
 - 5 W przypadku gdy dotyczy to kilku mandatów, a Komitet Ministrów stosuje postanowienia ustępu poprzedzającego, przydzielenie tych mandatów następuje w drodze losowania przez Sekretarza Generalnego, bezpośrednio po głosowaniu.
-

Artykuł 6

- 1 Posiedzenia Komitetu odbywają się przy drzwiach zamkniętych. Kworum stanowi obecność większości jego członków. Decyzje Komitetu, z zastrzeżeniem postanowień artykułu 10 ustęp 2, zapadają większością głosów obecnych członków.
- 2 Komitet ustala swój regulamin wewnętrzny.
- 3 Sekretariat Komitetu jest utrzymywany przez Sekretarza Generalnego Rady Europy.

Rozdział III

Artykuł 7

- 1 Komitet organizuje wizytacje w miejscach, o których mowa w artykule 2. Poza wizytacjami okresowymi Komitet może, gdy jego zdaniem wymagają tego okoliczności, organizować również inne wizytacje.
- 2 Wizytacje są przeprowadzane w zasadzie co najmniej przez dwóch członków Komitetu. Komitet może, jeśli uzna to za konieczne, korzystać z pomocy ekspertów i tłumaczy.

Artykuł 8

- 1 Komitet zawiadamia rząd Strony zainteresowanej o zamiarze przeprowadzenia wizytacji. Po takim zawiadomieniu Komitet jest uprawniony do przeprowadzenia w każdym czasie wizytacji miejsc, o których mowa w artykule 2.
 - 2 Strona zapewni Komitetowi dla spełnienia jego zadania następujące udogodnienia:
 - a) dostęp na swoje terytorium i prawo przemieszczania się bez ograniczeń,
 - b) pełną informację o miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności,
 - c) nieograniczony dostęp do każdego miejsca pozbawienia wolności, włącznie z prawem poruszania się bez ograniczeń wewnątrz takich miejsc,
 - d) wszelkie inne informacje, pozostające w dyspozycji Strony, niezbędne dla spełnienia przez Komitet jego zadania. Dążąc do uzyskania takich informacji Komitet będzie uwzględniał odpowiednie normy prawa krajowego oraz etyki zawodowej.
-

- 3 Komitet może przeprowadzać na osobności rozmowy z osobami pozbawionymi wolności.
- 4 Komitet ma prawo swobodnie kontaktować się z każdą osobą, która w jego przekonaniu może mu dostarczyć istotnych informacji.
5. przypadku gdy jest to konieczne, Komitet może bezzwłocznie przekazywać swe spostrzeżenia właściwym władzom zainteresowanej Strony.

Artykuł 9

- 1 W wyjątkowych okolicznościach właściwe władze zainteresowanej Strony mogą przedstawić Komitetowi swoje zastrzeżenia co do czasu lub miejsca zamierzonej przez Komitet wizytacji. Zastrzeżenia takie mogą być podyktowane jedynie względami obrony narodowej, bezpieczeństwa publicznego lub uzasadnione poważnymi zamieszkami w miejscach przebywania osób pozbawionych wolności, stanem zdrowia osoby albo nie cierpiącym zwłoki przesłuchaniem w trakcie śledztwa w sprawie ciężkiej zbrodni.
- 2 Po zgłoszeniu takich zastrzeżeń Komitet i zainteresowana Strona niezwłocznie przystąpią do konsultacji w celu wyjaśnienia sytuacji i osiągnięcia porozumienia co do dalszych ustaleń pozwalających Komitetowi na możliwie szybkie wypełnienie jego funkcji. Takie ustalenia mogą obejmować przeniesienie w inne miejsce osoby, którą Komitet zamierza odwiedzić. Do czasu wizytacji Strona dostarczy Komitetowi informacji o każdej osobie będącej przedmiotem jego zainteresowania.

Artykuł 10

- 1 Po przeprowadzeniu wizytacji Komitet sporządzi sprawozdanie dotyczące faktów stwierdzonych w trakcie jej trwania, uwzględniające ewentualne uwagi zgłaszane przez Stronę zainteresowaną. Komitet przekaże tej ostatniej swoje sprawozdanie zawierające wszelkie zalecenia, jakie uzna za konieczne. Komitet może przeprowadzić ze Stroną konsultację w celu skłonienia jej, w razie potrzeby, do wprowadzenia ulepszeń w zakresie ochrony osób pozbawionych wolności.
 - 2 W przypadku gdy Strona uchyla się od współpracy lub odmawia poprawy sytuacji zgodnie z zaleceniami Komitetu, Komitet większością dwóch trzecich swych członków może podjąć decyzję o wydaniu publicznego oświadczenia w tej sprawie, jednak po uprzednim umożliwieniu Stronie przedstawienia jej stanowiska.
-

Artykuł 11

- 1 Informacje zebrane przez Komitet w związku z wizytacjami, jego sprawozdanie oraz jego konsultacje z zainteresowaną Stroną mają charakter poufny.
- 2 Na żądanie zainteresowanej Strony Komitet opublikuje swoje sprawozdanie wraz z wszelkimi komentarzami tej Strony.
- 3 Jednakże publikacja danych o charakterze osobistym jest dopuszczalna wyłącznie pod warunkiem uzyskania wyraźnej zgody osoby zainteresowanej.

Artykuł 12

Z zachowaniem określonych w artykule 11 reguł poufności, Komitet corocznie przedkłada Komitetowi Ministrów ogólne sprawozdanie ze swej działalności, które jest przekazywane Zgromadzeniu Konsultacyjnemu oraz każdemu Państwu nie będącemu członkiem Rady Europy, które jest stroną Konwencji, a także podlega publikacji.

Artykuł 13

Członkowie Komitetu, eksperci oraz inne osoby zaangażowane przez Komitet do pomocy są zobowiązani do zachowania w tajemnicy, zarówno w czasie trwania kadencji, jak i po jej upływie, wszelkich faktów i informacji, które uzyskali podczas pełnienia swych funkcji.

Artykuł 14

- 1 Nazwiska osób, z których pomocy korzysta Komitet, powinny być wskazane w zawiadomieniu dokonanym zgodnie z artykułem 8 ustęp 1.
 - 2 Eksperci działają stosownie do instrukcji Komitetu i pod jego kierownictwem. Powinni oni legitymować się szczególną wiedzą i doświadczeniem w dziedzinach objętych niniejszą konwencją oraz podlegać takim samym jak członkowie Komitetu obowiązkom niezależności, bezstronności oraz dyspozycyjności.
 - 3 Strona może, na zasadzie wyjątku, oświadczyć, że ekspert lub osoba zaangażowana przez Komitet do pomocy nie będzie dopuszczona do udziału w wizytacji miejsca podlegającego jurysdykcji Strony.
-

Rozdział IV**Artykuł 15**

Każda Strona powiadomi Komitet o nazwie i adresie władzy właściwej do przyjmowania notyfikacji przeznaczonych dla Rządu oraz każdorazowo o wyznaczeniu osoby odpowiedzialnej za kontakty.

Artykuł 16

Komitet, jego członkowie oraz eksperci, o których mowa w artykule 7 ustęp 2, korzystają z przywilejów oraz immunitetów przewidzianych w aneksie do niniejszej konwencji.

Artykuł 17

- 1 Konwencja niniejsza nie narusza postanowień prawa wewnętrznego lub jakiegokolwiek porozumienia międzynarodowego, które zapewniają osobom pozbawionym wolności dalej idącą ochronę.
 - 2 Żaden przepis niniejszej konwencji nie może być interpretowany jako ograniczający lub uchylający kompetencje organów Europejskiej konwencji praw człowieka lub zobowiązania Stron przyjęte na podstawie tej konwencji.
 - 3 Komitet nie przeprowadza wizytacji miejsc skutecznie i regularnie wizytowanych przez reprezentantów lub delegatów mocarstw opiekuńczych albo Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża na podstawie Konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 oraz Protokołów dodatkowych z dnia 8 czerwca 1977 r.
-

Rozdział V

Artykuł 18

- 1 Konwencja niniejsza jest otwarta do podpisu dla państw członkowskich Rady Europy. Podlega ona ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu. Dokumenty ratyfikacyjne, przyjęcia lub zatwierdzenia składa się Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy.
- 2 Komitet Ministrów Rady Europy może zaprosić Państwo nie będące członkiem Rady Europy do przystąpienia do niniejszej Konwencji.

Artykuł 19

- 1 Niniejsza konwencja wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca, który nastąpi po upływie trzech miesięcy od daty wyrażenia przez siedem państw członkowskich Rady Europy zgody na związanie się konwencją zgodnie z postanowieniami artykułu 18.
- 2 W stosunku do każdego państwa, które później wyrazi swą zgodę na związanie się konwencją, wejdzie ona w życie pierwszego dnia miesiąca, który nastąpi po upływie trzech miesięcy od daty złożenia dokumentów ratyfikacyjnych, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia.

Artykuł 20

- 1 Każde państwo może w chwili złożenia dokumentów ratyfikacyjnych, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia wskazać terytorium lub terytoria, do których niniejsza konwencja będzie miała zastosowanie.
 - 2 Każde państwo może w dowolnym, późniejszym terminie rozszerzyć, w formie oświadczenia skierowanego do Sekretarza Generalnego Rady Europy, stosowanie postanowień niniejszej konwencji na każde inne terytorium w nim wskazane. W stosunku do takiego terytorium konwencja wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca, który nastąpi po upływie trzech miesięcy od daty otrzymania takiego oświadczenia przez Sekretarza Generalnego.
 - 3 Każde oświadczenie złożone w myśl dwóch poprzedzających ustępów może zostać cofnięte w odniesieniu do terytorium, o którym mowa w oświadczeniu, w drodze zawiadomienia skierowanego do Sekretarza Generalnego. Cofnięcie staje się skuteczne pierwszego dnia miesiąca, który nastąpi po upływie trzech miesięcy od daty otrzymania takiego zawiadomienia przez Sekretarza Generalnego.
-

Artykuł 21

W stosunku do postanowień niniejszej konwencji nie można wnosić żadnych zastrzeżeń.

Artykuł 22

- 1 Każda Strona może w dowolnym czasie wypowiedzieć niniejszą konwencję w drodze zawiadomienia skierowanego do Sekretarza Generalnego Rady Europy.
- 2 Takie wypowiedzenie staje się skuteczne pierwszego dnia miesiąca, który nastąpi po upływie 12 miesięcy od daty otrzymania zawiadomienia przez Sekretarza Generalnego.

Artykuł 23

Sekretarz Generalny Rady Europy zawiadamia Państwa członkowskie Rady Europy oraz Państwa nie będące członkami Rady Europy, które są stronami niniejszej Konwencji, o:

- a) każdym podpisaniu;
- b) złożeniu każdego dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia;
- c) każdej dacie wejścia w życie konwencji zgodnie z artykułami 19 i 20;
- d) każdej innej czynności, notyfikacji lub informacji odnoszącej się do niniejszej konwencji, z wyjątkiem przewidzianych w artykułach 8 i 10.

Na dowód czego, niżej podpisani, będąc do tego należycie upoważnieni podpisali niniejszą konwencję.

Sporządzono w Strasburgu dnia 26 listopada 1987 r. w języku angielskim i francuskim, przy czym oba teksty są na równi autentyczne, w jednym egzemplarzu, który zostanie złożony w archiwach Rady Europy. Sekretarz Generalny Rady Europy przekaze uwierzytelnione kopie każdemu państwu członkowskiemu Rady Europy.

ANEKS

(do artykułu 16)

Przywileje i immunitety

- 1 Dla celu niniejszego aneksu zapisy odnoszące się do członków Komitetu są rozumiane jako obejmujące ekspertów, o których mowa w artykule 7 ustęp 2.
 - 2 Członkowie Komitetu podczas wykonywania swych funkcji oraz w czasie podróży odbywanych dla wykonania swych funkcji korzystają z następujących przywilejów i immunitetów:
 - a) immunitetu od osobistego zatrzymania lub aresztowania oraz od zajęcia ich osobistego bagażu, jak również immunitetu od jakiegokolwiek procesu prawnego w związku z wypowiedziami ustnymi lub pisemnymi oraz wszelkimi działaniami dokonywanymi przez nich w oficjalnym charakterze,
 - b) ze zwolnienia od jakichkolwiek ograniczeń swobody poruszania się: przy wyjeździe z i powrocie do ich kraju stałego pobytu oraz przy wjeździe do i wyjeździe z kraju, w którym wypełniają swe funkcje, a także od wymogu rejestracji cudzoziemców w krajach, w których odbywają wizytacje lub przez które przejeżdżają w związku z pełnieniem swych funkcji.
 - 3 W trakcie podróży odbywanej w celu wykonania funkcji przyznaje się członkom Komitetu w dziedzinie kontroli celnej i dewizowej:
 - a) ze strony ich własnego Rządu - takie same udogodnienia, jak przyznawane wyższym funkcjonariuszom podróżującym za granicę w związku z czasową misją oficjalną;
 - b) ze strony rządów innych Stron - takie same udogodnienia, jak przyznawane przedstawicielom obcych rządów przybywających w związku z czasową misją oficjalną.
 - 4 Dokumenty i pisma Komitetu w zakresie, w jakim dotyczą działalności Komitetu, są nietykalne. Oficjalna korespondencja oraz inne formy oficjalnego porozumiewania się Komitetu nie podlegają zatrzymaniu ani cenzurze.
-

- 5 W celu zabezpieczenia członkom Komitetu pełnej wolności słowa i pełnej niezależności w wykonywaniu ich funkcji, immunitet od jakiegokolwiek procesu prawnego w związku z wypowiedziami ustnymi lub pisemnymi albo działaniami dokonanymi w związku z wykonywaną funkcją działa również po wygaśnięciu mandatu tych osób.

 - 6 Przywileje i immunitety przyznawane są członkom Komitetu nie dla ich osobistej korzyści, lecz w celu zabezpieczenia niezależnego wykonywania ich funkcji. Tylko Komitet jest uprawniony do uchylecia immunitetu swych członków; w przypadkach gdy w jego ocenie immunitet hamuje proces wymiaru sprawiedliwości, a jego uchyleciu nie stoi na przeszkodzie cel, w jakim został przyznany, prawo do uchylecia immunitetu staje się obowiązkiem.
-

SPRAWOZDANIE WYJAŚNIAJĄCE

I. Wprowadzenie

1. 28 września 1983 r. Zgromadzenie Konsultacyjne Rady Europy przyjęło rekomendację nr 971 (1983) w sprawie ochrony osób pozbawionych wolności przed torturami oraz okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem. W rekomendacji tej Zgromadzenie w szczególności zaleciło, aby Komitet Ministrów przyjął projekt Europejskiej Konwencji o Ochronie Osób Pozbawionych Wolności przed Torturami oraz Okrutnym, Nieludzkim lub Poniżającym Traktowaniem albo Karaniem. Projekt stanowił załącznik do tekstu rekomendacji.

Historia tej inicjatywy przedstawia się następująco:

2. W styczniu 1981 r. Zgromadzenie przyjęło rekomendację nr 909 (1981) w sprawie Międzynarodowej Konwencji przeciwko Torturom. W powyższej rekomendacji Zgromadzenie odniosło się do prac prowadzonych w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych i zaleciło, aby Komitet Ministrów skłonił rządy Państw Członkowskich do szybkiego przyjęcia i wdrożenia projektu Konwencji przeciwko Torturom, nad którą pracowała Komisja Praw Człowieka ONZ. Zgromadzenie zwróciło się także do rządów Państw Członkowskich reprezentowanych w Komisji Praw Człowieka, aby te dołożyły starań w celu zapewnienia, że Komisja szczegółowo rozważy projekt Protokołu opcyjnego do Konwencji przeciwko Torturom (zapropnowany przez Kostarykę), gdy tylko projekt samej Konwencji zostanie przedstawiony Radzie Gospodarczo-Społecznej ONZ.

3. W marcu 1981 r. do Zgromadzenia wpłynęły dwa wnioski dotyczące rezolucji w sprawie tortur – jeden z nich złożył p. Lidbom (Doc. 4718 rev.), a drugi p. Jäger (Doc. 4730). Wspomniane wnioski zostały przekazane Komitetowi ds. Prawnych, który zdecydował o ich łącznym rozpatrzeniu.

4. Prace Komitetu ds. Prawnych zostały zwieńczone sprawozdaniem (Doc. 5099) sporządzonym w imieniu Komitetu przez p. Berrier, które przyjęto 30 czerwca 1983 r. Sprawozdanie zawierało projekt Konwencji Europejskiej opracowany przez Międzynarodową Komisję Prawników oraz Szwajcarski Komitet Przeciwko Torturom na wniosek Sprawozdawcy.

We wrześniu 1983 r. p. Dejardin wyraził opinię na temat sprawozdania w imieniu Komitetu ds. Politycznych (Doc. 5123).

5. Należy zauważyć, że podobne prace prowadzono w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych. Tekst Konwencji Przeciwno Torturom oraz Innemu Okrutnemu, Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, o którym mowa w rekomendacji nr 909, został przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych 10 grudnia 1984 i następnie otwarty do podpisu. Z kolei projekt Protokołu opcyjnego przedstawiony przez Kostarykę zmierzał do ustanowienia mechanizmu zapobiegawczego w postaci zbliżonej do systemu przewidzianego w projekcie Konwencji dołączonym do rekomendacji Zgromadzenia nr 971.

6. Po przyjęciu rekomendacji nr 971, Komitet Ministrów na 366. spotkaniu Zastępców Ministrów w styczniu 1984 r. przekazał Komitetowi Kierującemu ds. Praw Człowieka (CDDH) następujące zadanie:

„Rozważyć rekomendację Zgromadzenia nr 971 celem przedstawienia Komitetowi Ministrów, po konsultacji z Europejskim Komitetem ds. Problemów z Przeszłością (CDPC), tekstu projektu Konwencji lub innego instrumentu prawnego dotyczącego ochrony osób pozbawionych wolności przed torturami oraz okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem”.

7. Komitet Ekspertów (DH-EX) powołany do prac nad rozszerzeniem praw zawartych w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka – podległy Komitetowi Kierującemu (CDDH) – został poinstruowany przez CDDH na jego 15. spotkaniu w marcu 1984 r., aby podjął zadanie wskazane powyżej w imieniu CDDH.

8. Komitet Ekspertów rozpatrywał projekt Konwencji dołączony do Rekomendacji nr 971 na siedmiu posiedzeniach od maja 1984 r. (19. posiedzenie) do czerwca 1986 r. (25. posiedzenie). Komitet Ekspertów wziął pod uwagę między innymi:

- Rezolucję nr 2 przyjętą na Ministerialnej Konferencji Praw Człowieka (Wiedeń, 19-20 marzec 1985 r.), która „zachęca Komitet Ministrów do jak najszybszego zakończenia prac nad projektem instrumentu prawnego dotyczącego tortur, celem jego przyjęcia”;
 - Komunikat Końcowy z 76 sesji Komitetu Ministrów (25 kwietnia 1985 r.), w którym Ministrowie „wyrazili poparcie dla apelu Konferencji”
 - trzy pytania dotyczące projektu Konwencji skierowane na forum Zgromadzenia do Przewodniczącego Komitetu Ministrów (jedno zadane przez p. Berrier w styczniu 1985 r., dwa pozostałe przez p. Arbeloa w kwietniu i wrześniu 1985 r.)
 - Komunikat Końcowy z 77 sesji Komitetu Ministrów (20 listopada 1985 r.), w którym Komitet powtórzył zainteresowanie jak najwcześniejszym zakończeniem prac nad projektem Konwencji.
-

9. W czasie swoich prac Komitet Ekspertów miał okazję konsultować się z Europejską Komisją i Trybunałem Praw Człowieka. Komitet Ekspertów zorganizował także spotkanie z przedstawicielami Międzynarodowej Komisji Prawników, Szwajcarskiego Komitetu Przeciwko Torturom oraz Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża. Spotkano się także z dwoma ekspertami w dziedzinie psychiatrii. Zanim w czerwcu 1986 r. przekazano wstępny projekt Konwencji Komitetowi Kierującemu, Komitet Ekspertów wziął pod uwagę opinie Europejskiego Komitetu ds. Współpracy Prawnej (CDCJ) oraz Europejskiego Komitetu ds. Problemów z Przeszłością (CDPC), do których zwracał się Komitet Kierujący.

10. Poza wspomnianymi wyżej Komitetami, CDDH prowadził także konsultacje z Europejską Komisją i Trybunałem Praw Człowieka. Prace nad tekstem projektu Europejskiej Konwencji o Zapobieganiu Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu zostały zakończone na 21 spotkaniu CDDH w listopadzie 1986 r. Projekt został następnie przekazany Komitetowi Ministrów.

11. Po skonsultowaniu projektu ze Zgromadzeniem (por. opinię nr 133 z 27 marca 1987 r.), Komitet Ministrów przyjął tekst Konwencji 26 czerwca 1987 r. Konwencja została otwarta do podpisu dla Państw Członkowskich Rady Europy 26 listopada 1987 r.*

* *Uwaga Sekretariatu Komitetu ds. Zapobiegania Torturom, 2002 r.:*
4 listopada 1993 r. otwarto do podpisu dwa Protokoły uzupełniające Konwencję. Protokół nr 1 „otwiera” Konwencję, stanowiąc iż Komitet Ministrów Rady Europy może zaprosić Państwo, które nie jest Członkiem Rady Europy, do przystąpienia do Konwencji. Protokół nr 2 wprowadza zmiany o charakterze technicznym. Zawiera przepisy dotyczące przynależności Członków Komitetu ds. Zapobiegania Torturom do jednej z dwóch grup dla celów wyborczych, tak aby zapewnić odnawianie się składu członkowskiego Komitetu co dwa lata. Protokół 2 przewiduje także możliwość dwukrotnej reelekcji Członków Komitetu, w miejsce dotychczasowej możliwości jednokrotnego powtórzenia kadencji. Protokoły, o których mowa powyżej, weszły w życie 1 marca 2002 r.

II. Powody opracowania nowej Konwencji

12. Tortury oraz nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie są zakazane w prawie krajowym, jak i w kilku instrumentach prawa międzynarodowego. Jednak doświadczenie wskazuje, że istnieje potrzeba szerszych i skuteczniejszych środków międzynarodowych, w szczególności aby wzmocnić ochronę osób pozbawionych wolności.

13. System kontrolny w ramach Rady Europy ustanowiony przez Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 4 listopada 1950 r. osiągnął bardzo dobre wyniki. Uznano zatem, że system oparty na skargach indywidualnych i międzypaństwowych dotyczących naruszeń praw człowieka może być korzystnie uzupełniony za pomocą mechanizmu pozasądowego, którego celem byłoby badanie traktowania osób pozbawionych wolności w celu ewentualnego wzmocnienia ochrony takich osób przed torturami oraz nieludzkim lub poniżającym traktowaniem i karaniem.

14. Z tych powodów niniejsza Konwencja ustanawia Komitet, który może wizytować każde miejsce w obrębie jurysdykcji Stron, w którym znajdują się osoby pozbawione wolności przez władzę publiczną.

III. Główne założenia nowego systemu

15. Jak wskazano w punktach 13 i 14, zadaniem Komitetu jest przeprowadzanie wizytacji oraz ewentualne sugerowanie poprawy w zakresie ochrony osób pozbawionych wolności przed torturami oraz nieludzkim lub poniżającym traktowaniem i karaniem.

16. Członkowie Komitetu pełnią swe funkcje we własnym imieniu i są wybierani spośród osób o wysokich kwalifikacjach moralnych, znanych ze swej kompetencji w dziedzinie praw człowieka lub posiadających doświadczenie zawodowe w dziedzinach objętych Konwencją. Jeśli Komitet uzna to za konieczne, może korzystać z pomocy odpowiednio wykwalifikowanych ekspertów.

17. Nie jest zadaniem Komitetu wykonywanie jakichkolwiek funkcji sądowniczych; nie należy do jego funkcji orzekanie o naruszeniach odnośnych instrumentów międzynarodowych. W związku z tym Komitet powstrzymuje się także od wyrażania poglądów na temat interpretacji tych instrumentów, zarówno *in abstracto*, jak i w związku z konkretnym stanem faktycznym.

18. Decydując o potrzebie sformułowania zaleceń, Komitet oczywiście musi ocenić fakty stwierdzone w czasie wizytacji. Ponieważ Komitet nie jest kompetentny do prowadzenia przesłuchań świadków w zgodzie z ogólnymi zasadami procedury sądowej, nie będzie miał wystarczających podstaw do sformułowania zaleceń, jeśli fakty w sprawie są niejasne i jeśli zachodzi potrzeba dalszych wyjaśnień. W takim przypadku Komitet może poinformować o sytuacji dane Państwo i zalecić przeprowadzenie dalszych wyjaśnień na szczeblu krajowym, wnosząc także o zapewnienie dopływu informacji o wynikach tych wyjaśnień.

19. Komitet może także zaaranżować nowe wizytacje w miejscach wizytowanych poprzednio.

20. Komitet i zainteresowane Państwo są zobowiązane do współpracy w stosowaniu Konwencji. Celem Komitetu nie jest potępienie Państw, lecz poszukiwanie – w duchu współpracy – ewentualnych sposobów poprawy ochrony osób pozbawionych wolności.

IV. Uwagi odnośnie do postanowień Konwencji

Preambuła

21. Preambuła wyraża powody, które doprowadziły Państwa Członkowskie Rady Europy do przyjęcia tej Konwencji, oraz określa jej cel (por. rozdziały I-III powyżej).

22. Odwołanie do artykułu 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka stanowi punkt odniesienia dla Komitetu w rozważaniach dotyczących sytuacji, które dają podstawę do stwierdzenia tortur lub niehumanicznego oraz poniżającego traktowania albo karania (por. punkty 26 i 27 poniżej).

Artykuł 1

23. Artykuł ustanawia organ, którego zadaniem jest przeprowadzanie wizytacji, a także określa cel tych wizytacji. W ten sposób art. 1 wyraża podstawowe funkcje Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Niehumanicznemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu

24. Pojęcie „pozbawienia wolności” w świetle niniejszej Konwencji powinno być rozumiane w zgodzie z rozumieniem art. 5 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, wyjaśnionego w orzecznictwie Europejskiego Trybunału i Komisji Praw Człowieka. Jednakże rozróżnienie pomiędzy „zgodnym z prawem” i „bezprawnym” pozbawieniem wolności na tle art. 5 nie ma znaczenia dla kompetencji Komitetu.

25. Jak już wskazano w punkcie 17, Komitet nie pełni funkcji sądowniczych: członkami Komitetu nie muszą być prawnicy, jego zalecenia nie wiążą zainteresowanego Państwa, a sam Komitet nie wyraża swoich poglądów na temat interpretacji pojęć prawnych. Zadanie Komitetu ma charakter czysto przewencyjny. Komitet przeprowadza wizytacje w celu ustalenia faktów oraz ewentualnego wydania zaleceń na podstawie informacji zebranych w czasie wizytacji. Zalecenia służą wzmocnieniu ochrony osób pozbawionych wolności przed torturami i niehumanicznym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

26. Zakaz tortur i niehumanicznego lub poniżającego traktowania albo karania jest ogólnym standardem międzynarodowym, zawartym – pomimo odmiennego sformułowania – w różnych instrumentach prawa międzynarodowego, takich jak art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

27. Orzecznictwo Trybunału i Komisji Praw Człowieka na tle art. 3 stanowi źródło wskazań dla Komitetu. Jednakże działalność Komitetu koncentruje się bardziej na zapobieganiu niż stosowaniu wymogów prawnych do konkretnych okoliczności. Komitet nie powinien ingerować w interpretację i stosowanie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Artykuł 2

28. Na mocy tego artykułu Strony Konwencji wyrażają zgodę na dokonywanie wizytacji w każdym miejscu w obrębie ich jurysdykcji, w którym znajduje się jedna lub więcej osób pozbawionych wolności przez władzę publiczną. Nie ma znaczenia, czy pozbawienie wolności oparte jest na formalnej decyzji czy też nie.

29. Wizytacje mogą odbywać się w każdych okolicznościach. Konwencja obowiązuje nie tylko w czasie pokoju, ale także podczas wojny lub innego zagrożenia publicznego. W zakresie miejsc, w których Komitet może przeprowadzić wizytacje, obowiązują jednak ograniczenia na mocy art. 17 ust. 3 (por. niżej, punkt 93).

30. Wizytacje mogą być przeprowadzane we wszystkich miejscach, w których znajdują się osoby pozbawione wolności, niezależnie od powodów ich uwięzienia. W związku z tym Konwencję stosuje się – przykładowo – do miejsc, w których przebywają osoby tymczasowo aresztowane, osoby odbywające karę pozbawienia wolności w wyniku skazania za popełnienie przestępstwa, osoby administracyjnie pozbawione wolności, osoby internowane z powodów medycznych czy osoby przebywające w ośrodkach dla młodocianych przestępców. Konwencja obejmuje także pozbawienie wolności przez władze wojskowe.

31. Wizytacje w miejscach, w których znajdują się osoby pozbawione wolności z uwagi na stan ich zdrowia psychicznego, wymagają szczególnej staranności i ostrożności, na przykład w zakresie kwalifikacji i doświadczenia osób dokonujących wizytacji oraz sposobu jej przeprowadzenia. Przeprowadzając wizytacje, Komitet ma ponadto na względzie właściwe rekomendacje przyjęte przez Komitet Ministrów Rady Europy.

32. Wizytacje mogą odbywać się zarówno w instytucjach publicznych, jak i prywatnych. Kryterium stanowi pozbawienie wolności w rezultacie działań podjętych przez władzę publiczną. W związku z powyższym, Komitet może przeprowadzać wizytacje tylko w stosunku do osób pozbawionych wolności przez władzę publiczną, a nie pacjentów przebywających dobrowolnie na terenie danego ośrodka. Jednak w tym ostatnim przypadku Komitet powinien mieć możliwość upewnienia się, że przebywanie w ośrodku zamkniętym ma miejsce rzeczywiście zgodnie z wolą pacjenta.

Artykuł 3

33. Jak już zaznaczono w uwagach ogólnych (por. rozdziały II i III powyżej), niniejsza Konwencja ustanawia pozasądowy system o charakterze prewencyjnym. Zadaniem Komitetu nie jest potępienie Państw za naruszenia, lecz współpraca z nimi przy wzmacnianiu ochrony osób pozbawionych wolności. W celu podkreślenia charakteru relacji pomiędzy Komitetem i Stronami, art. 3 zawiera ogólne postanowienie dotyczące współpracy.

34. Zasada współpracy stosuje się do wszystkich etapów działalności Komitetu. Zasada ta ma bezpośredni związek z kilkoma innymi postanowieniami Konwencji, np. art. 2, art. 8, art. 9 i art. 10.

Oczekuje się, że Komitet skorzysta z fachowej wiedzy udostępnianej mu przez Strony w celu pomocy w wypełnianiu jego zadań, szczególnie w trakcie wizytacji (por. także niżej, punkty 64 i 65).

Artykuł 4

Ustęp 1

35. Komitet składa się z członków o liczbie równej liczbie Stron Konwencji. Postanowienie to jest wzorowane na pierwszej części art. 20 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Ustęp 2

36. Odnośnie kwalifikacji członków Komitetu, ustęp 2 stwierdza, że będą oni wybierani spośród osób o wysokich kwalifikacjach moralnych, znanych ze swej kompetencji w dziedzinie praw człowieka lub posiadających doświadczenie w dziedzinach objętych Konwencją. Nie uznano za właściwe, aby dokładnie określać dziedziny, z których mogą wywodzić się członkowie Komitetu. Oczywiście jest, że nie muszą być oni prawnikami. Byłoby rzeczą pożądaną, aby w skład Komitetu wchodziłi członkowie, którzy mają doświadczenie w dziedzinach takich jak administracja więzienna oraz w zakresie spraw medycznych związanych z traktowaniem osób pozbawionych wolności. W ten sposób dialog pomiędzy Komitetem a Państwami stałby się bardziej efektywny; ułatwiałoby to także formułowanie konkretnych sugestii przez Komitet.

Ustęp 3

37. Postanowienie to odpowiada ostatniej części art. 20 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Ustęp 4

38. W postanowieniu tym zastrzega się, że członkowie Komitetu pełnią swoje funkcje we własnym imieniu, powinni być niezależni i bezstronni oraz powinni pozostawać w dyspozycji w celu efektywnego sprawowania funkcji w Komitecie. W związku z tym oczekuje się, że nie będą proponowani kandydaci, u których może nastąpić konflikt interesów lub którzy mogą mieć trudności ze spełnieniem wymogów niezależności, bezstronności i dyspozycyjności. Oczekuje się także, że członek Komitetu, który może mieć tego typu trudności w odniesieniu do konkretnej sytuacji, nie będzie brał udziału w działalności Komitetu w związku z tą sytuacją.

Artykuł 5

Ustęp 1

39. Procedura wyboru członków Komitetu jest zasadniczo ta sama, jak w przypadku art. 21 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (*w brzmieniu sprzed 1.11.1998 r. – przyp. tłum.*) odnośnie wyborów na członków Komisji.

Ustęp 2

40. Uznano za stosowne, aby ta sama procedura wyborcza została uruchamiana w celu uzupełnienia zaistniałych wakatów (śmierć lub ustąpienie).

Ustęp 3

41. Długość trwania kadencji została ustalona na cztery lata z możliwością jednokrotnej reelekcji**.

42. Ustalono procedurę częściowego odnowienia składu Komitetu po upływie pierwszych dwóch lat kadencji. Procedura ta jest wzorowana na art. 22 i 40 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (*w brzmieniu sprzed 1.11.1998 r. – przyp. tłum.*).

Artykuł 6

Ustęp 1

43. Zważywszy na specyficzne funkcje Komitetu określone w niniejszej Konwencji, ustalono, że posiedzenia Komitetu będą odbywać się przy drzwiach zamkniętych. Postanowienie to uzupełnia zasadę zawartą w art. 11, dotyczącą poufności informacji zebranych przez Komitet w związku z wizytacją, a także sprawozdania Komitetu oraz konsultacji z zainteresowanym Państwem.

44. Decyzje Komitetu, z zastrzeżeniem postanowień art. 10 ust. 2, zapadają większością głosów obecnych członków. Pod pojęciem kworum rozumie się obecność większości członków Komitetu.

Ustęp 2

45. Postanowienie to stanowi, zgodnie z ustaloną praktyką międzynarodową, że Komitet ustala swój regulamin wewnętrzny. Regulamin ten odnosi się do spraw organizacyjnych normowanych zwykle w tego rodzaju dokumencie, łącznie z kwestią wyboru Przewodniczącego.

Ustęp 3

46. Postanowienie to, dotyczące utrzymywania Sekretariatu Komitetu przez Sekretarza Generalnego Rady Europy, jest zacierpnięte ze zwyczajowej praktyki tej Organizacji.

** *Uwaga Sekretariatu Komitetu ds. Zapobiegania Torturom z 2002 r.:*
Wraz z wejściem w życie Protokołu nr 2, członkowie Komitetu będą mogli być powtórnie wybierani dwukrotnie.

Artykuł 7

Ustęp 1

47. Ustęp ten stanowi, że Komitet organizuje wizytacje w miejscach, o których mowa w art. 2 Konwencji. Wskazuje także, że Komitet może organizować zarówno wizytacje okresowe, jak doraźne.

48. Aby zapewnić skuteczność wizytacji okresowych, Komitet musi wziąć pod uwagę liczbę miejsc podlegających wizytacji w danym Państwie. W związku z tym Komitet powinien zapewnić, aby poszczególne Państwa były – tak dalece, jak to możliwe – wizytowane na równych zasadach. Ponadto program wizyt okresowych nie może ze względów praktycznych zakładać systematycznego wizytowania wszystkich miejsc, w których przebywają osoby pozbawione wolności. Komitet powinien wręcz przyznać pewien priorytet wizytacjom doraźnym, które w jego mniemaniu są konieczne w danych okolicznościach.

49. W zakresie wizytacji doraźnych Komitet może oprzeć się na własnym uznaniu co do konieczności danej wizytacji, także w zakresie motywów, na jakich oparto decyzję o jej przeprowadzeniu. Z tego względu, mimo że Komitet nie zajmuje się badaniem skarg indywidualnych (tego typu procedura jest uregulowana m.in. w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka), powinien w sposób nieskrępowany oceniać zawiadomienia pochodzące od jednostek lub grup jednostek, a także decydować – na podstawie przekazanych zawiadomień – czy skorzystać ze swoich kompetencji. Komitet winien korzystać z podobnego uznania w przypadku gdy sama Strona zwraca się do Komitetu o przeprowadzenie wizytacji w miejscach na terenie jej jurysdykcji, w celu zbadania określonych zarzutów i wyjaśnienia sytuacji.

Ustęp 2

50. Same wizytacje nie muszą być przeprowadzane przez Komitet w pełnym składzie; wizytacja dokonywana przez pełen skład Komitetu byłaby raczej sytuacją wyjątkową. Dlatego w ustępie 2 zawarto ogólne ustalenie, że wizytacje przeprowadzane są przez co najmniej dwóch członków Komitetu, działających w jego imieniu. Jednakże wyjątkowo Komitet może być reprezentowany przez jednego członka, np. w czasie wizytacji doraźnej o pilnym charakterze, gdy jedynie jeden członek Komitetu jest akurat dostępny.

51. Jeśli Komitet uzna to za konieczne, może korzystać z pomocy ekspertów i tłumaczy. Ideą przewodnią jest uzupełnienie doświadczenia Komitetu z pomocą – przykładowo – osób, które przeszły specjalny trening lub mają doświadczenie w misjach humanitarnych, posiadają wiedzę z zakresu medycyny lub szczególne kompetencje w dziedzinie traktowania osób tymczasowo aresztowanych, więźniów czy też – w zależności od potrzeb – osób młodocianych.

52. Organizując wizytację, Komitet bierze pod uwagę konieczność posiadania wystarczającej wiedzy o danym Państwie i jego języku urzędowym.

53. Członek lub członkowie Komitetu desygnowani do przeprowadzenia danej wizytacji posiadają konieczne uprawnienia w zakresie kontaktów z władzami publicznymi. Członkowie prowadzący wizytację są odpowiedzialni za jej ogólny przebieg oraz za ustalenia przedkładane Komitetowi po jej zakończeniu.

Artykuł 8

54. Z zastrzeżeniem ustępu 1, w którym odwołanie do „Komitetu” oznacza Komitet w składzie plenarnym, termin „Komitet” używany w niniejszym artykule (a także w artykułach 3, 9, 14 ust. 3 i 17 ust. 3) oznacza delegację przeprowadzającą wizytację w imieniu Komitetu

Ustęp 1

55. Ratyfikując Konwencję, Państwa zobowiązują się zezwalać na przeprowadzanie wizytacji w każdym miejscu w obrębie swej jurysdykcji. Celem niniejszego postanowienia jest określenie procedury inicjowania wizytacji. Zanim nastąpi wizytacja, Komitet zawiadamia rząd Strony zainteresowanej o zamiarze przeprowadzenia wizytacji (por. art. 15). Po takim zawiadomieniu Komitet jest uprawniony do przeprowadzenia w każdym czasie wizytacji miejsc, o których mowa w art. 2 Konwencji.

Niezbędne jest, aby Komitet oraz każda Strona ustaliły sposoby uwierzytelnienia i identyfikacji osób wchodzących w skład zespołu wizytującego.

56. Postanowienie tego ustępu nie określa czasu, jaki powinien upłynąć (np. dwadzieścia cztery czy czterdzieści osiem godzin) pomiędzy zawiadomieniem a momentem rozpoczęcia wizytacji. W rzeczywistości może zdarzyć się wyjątkowa sytuacja, w której wizytacja nastąpi natychmiast po złożeniu zawiadomienia. Jednak co do zasady, biorąc pod uwagę zasadę współpracy wyrażoną w art. 3, Komitet powinien dać Państwu odpowiednią ilość czasu, tak by mogło ono podjąć niezbędne kroki w celu zapewnienia jak największej skuteczności wizytacji. Z drugiej strony Komitet powinien przeprowadzić wizytację w rozsądnym czasie po złożeniu zawiadomienia.

57. W przypadku gdy zawiadomienie o zamiarze przeprowadzenia przez Komitet wizytacji w określonym Państwie nie zawiera daty ani miejsca przybycia delegacji, oczekuje się, że – w tym samym duchu współpracy – Komitet przekaze niezbędne szczegóły zainteresowanemu Państwu zanim rozpocznie się wizytacja.

58. Zawiadomienie powinno zawierać – poza samą intencją wizytacji – nazwiska członków Komitetu, a także uczestniczących w wizytacji ekspertów, tłumaczy i innych członków zespołu. W zawiadomieniu powinno się także podać miejsca, które zamierza wizytować Komitet. Jednakże szczegółowe określenie wizytowanych miejsc nie stanowi przeszkody dla zgłoszenia przez Komitet zamiaru odwiedzenia innych, dodatkowych obiektów w trakcie wizytacji.

59. Oczekuje się także, że Komitet weźmie pod uwagę konieczność starannych przygotowań do wizytacji zakładów karnych o podwyższonym stopniu zabezpieczenia.

Ustęp 2

60. Przyjmuje się, zważywszy na szczególny charakter wizytacji przeprowadzanych przez Komitet, że niniejszy ustęp stosuje się zarówno przed, w czasie, jak i po wizytacji. Ustęp zawiera wyczerpujące zestawienie udogodnień, do jakich upoważniony jest Komitet ze strony wizytowanego Państwa. Uznaje się jednak, że Strona powinna udzielić Komitetowi wszelkiej innej pomocy dla ułatwienia mu pracy.

61. Zgodnie z podustępem a), który należy odczytywać w związku z art. 2 i art. 16, warunki określone przez Strony w związku z dostępem na ich terytorium (np. wizy) nie mogą być stosowane wobec członków zespołu wizytującego (z wyjątkiem określonym w art. 14 ust. 3 w odniesieniu do ekspertów i innych osób pomagających Komitetowi). Przyjmuje się, że uprawnienie do przemieszczania się bez ograniczeń nie daje Komitetowi i jego ekspertom ogólnej możliwości poruszania się po terenach zamkniętych z uwagi na obronę narodową (por. art. 9).

62. Na podstawie podustępu b) każda Strona musi na żądanie Komitetu dostarczyć listę miejsc w obrębie swojej jurysdykcji, w których przebywają osoby pozbawione wolności, określając także charakter danego ośrodka (zakład karny, komisariat policji, szpital, itp.). Przyjmuje się, że w dostarczanej liście Państwo może zamieścić ogólny opis miejsc, w których niekiedy znajdują się osoby pozbawione wolności, np. wszystkie komisariaty policji czy wszystkie jednostki wojskowe, niezależnie od szczegółowej listy stałych ośrodków, w których przebywają osoby pozbawione wolności, takich jak zakłady karne i zakłady zdrowia psychicznego. Zakłada się, że Komitet zwróci się o dostarczenie wyczerpującej listy ośrodków na określonym obszarze, jaki ma zamiar wizytować, w obrębie jurysdykcji danego Państwa. Z drugiej strony Państwo nie musi sporządzać listy wszystkich osób pozbawionych wolności. Jeśli z pewnych powodów Komitet zechce uzyskać informacje o konkretnej osobie (łącznie z jej miejscem pozbawienia wolności), może zwrócić się o nie na podstawie podustępu d) w niniejszym ustępie.

63. Podustęp c) podkreśla wolność poruszania się członków Komitetu, szczególnie wewnątrz miejsc, o których mowa w art. 2. Jednak postanowienie to nie oznacza, że Komitetowi w czasie wizytacji nie może towarzyszyć funkcjonariusz wizytowanego Państwa, celem udzielania pomocy w trakcie jej trwania (por. art. 15). W szczególności Państwo może zażądać, aby Komitetowi towarzyszył starszy rangą funkcjonariusz w miejscach o szczególnym znaczeniu dla obrony narodowej lub korzystających ze specjalnej ochrony z powodu bezpieczeństwa narodowego (por. art. 9). Jednakże osoba towarzysząca nie może być obecna w czasie rozmów na osobności, o których mowa w ustępie 3 tego artykułu.

64. Podstęp d) zobowiązuje Państwa do dostarczenia Komitetowi wszelkich informacji pozostających w ich dyspozycji, które są niezbędne dla pełnienia przez Komitet jego funkcji. Dostęp do informacji posiada ogromne znaczenie dla Komitetu. Jednocześnie uznaje się, że Państwach Członkowskich mogą obowiązywać szczegółowe przepisy dotyczące ujawniania informacji. W związku z tym Komitet – zwracając się do Strony o udzielenie informacji – jest zobligowany do uwzględniania właściwych przepisów prawa krajowego oraz zasad etyki zawodowej (w szczególności chodzi o normy dotyczące ochrony danych oraz zasady tajemnicy lekarskiej). Oczekuje się, że ewentualne trudności w tej dziedzinie będą rozwiązywane w duchu wzajemnego zrozumienia i współpracy, na których opiera się Konwencja.

65. Uznaje się, że decyzja co do formy informacji (np. w formie oryginałów lub kopii dokumentów), o które wnioskował Komitet, należy do Stron.

Ustęp 3

66. Zgodnie z tym ustępem, Komitet może przeprowadzać rozmowy na osobności. W tym celu Komitet może skorzystać z pomocy własnych tłumaczy i nie może być poddany ograniczeniom czasowym.

W przypadku pacjentów o zaburzonej psychice Komitet powinien dołożyć szczególnej staranności w zakresie liczby, kwalifikacji i zdolności językowych osób przeprowadzających rozmowę (por. punkt 31 powyżej).

67. Przyjmuje się, że osoba pozbawiona wolności nie ma obowiązku wyrażenia zgody na kontakt z Komitetem. Niemniej Komitet musi mieć możliwość upewnienia się, czy taka decyzja została w istocie podjęta przed daną osobą.

Ustęp 4

68. Odnosząc się do osób, z którymi może komunikować się Komitet, twórcy Konwencji mieli w szczególności na myśli rodzinę, prawników, lekarzy i personel opiekujący się osobą pozbawioną wolności. Jednak żadna osoba nie może być zobowiązana do kontaktowania się z Komitetem

69. Prawo przyznane Komitetowi w niniejszym ustępie nie upoważnia go do organizowania formalnych rozpraw w sensie prawnym, z wszelkimi aspektami proceduralnymi włącznie. Przykładowo, nikt nie może być zobowiązany do składania zeznań pod przysięgą.

Ustęp 5

70. Niniejszy ustęp umożliwia Komitetowi formułowanie pewnych spostrzeżeń w czasie trwania wizytacji. Korzystanie z tej możliwości powinno jednak mieć charakter wyjątkowy (np. w sytuacji gdy istnieje nagła potrzeba poprawy traktowania osób pozbawionych wolności). Tego rodzaju spostrzeżenia nie zwalniają Komitetu z obowiązku sporządzenia późniejszego sprawozdania, o którym mowa w art. 10.

Artykuł 9

71. Niniejszy artykuł uznaje, że niezależnie od zobowiązań Stron do zezwolenia Komitetowi na wizytację, pewne wyjątkowe okoliczności mogą uzasadniać przełożenie wizytacji lub pewne ograniczenie prawa dostępu Komitetu w odniesieniu do konkretnego miejsca. Ustęp 1 określa te wyjątkowe okoliczności, zawężając powody, dla których może być powołany niniejszy artykuł, do:

- względów obrony narodowej;
- względów bezpieczeństwa publicznego, które mogą – jak się uznaje – obejmować nagłą konieczność zapobieżenia popełnieniu poważnego przestępstwa;
- poważnych zamieszek w zakładach karnych lub innych miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności;
- przypadków, w których wizytacja mogłaby stanowić zagrożenie dla zdrowia wizytujących, biorąc pod uwagę stan zdrowia (także psychicznego) wizytowanej osoby;
- uniknięcia przeszkodzeniu w nie cierpiącym zwłoki przesłuchaniu i dalszym śledztwie w sprawie ciężkiej zbrodni.

72. Strona, która zamierza powołać się na art. 9, zobligowana jest do przedstawienia Komitetowi odnośnych okoliczności. Wówczas Komitet i zainteresowana Strona są zobowiązani na mocy ustępu 2 do przystąpienia do konsultacji w celu wyjaśnienia okoliczności, na które powołała się Strona, oraz ich wpływu na propozycje zakomunikowane przez Komitet na podstawie art. 8. Komitet i zainteresowana Strona mają ponadto obowiązek (i jest to szczególny przykład współpracy zalecanej w art. 3) dążyć do porozumienia w zakresie sposobów umożliwiających Komitetowi szybkie i skuteczne wypełnianie jego funkcji. Jedną z możliwości, o których mowa w tym artykule, polega na tym, że jeśli Strona przedstawia – przykładowo – względy bezpieczeństwa narodowego przemawiające przeciwko wizytacji w określonym miejscu, przynosi się osoby tam przebywające do innego miejsca, które może być wizytowane przez Komitet. Ustęp ten stanowi także, że w razie przełożenia wizytacji w określonym miejscu, Strona zapewni Komitetowi wszelkie informacje na temat osób pozbawionych tam wolności.

Artykuł 10

Ustęp 1

73. Ustęp niniejszy dotyczy sprawozdania, jakie Komitet musi sporządzić po każdej wizytacji. Sprawozdanie opiera się na faktach ustalonych w czasie wizytacji i uwzględnia wszelkie spostrzeżenia, jakie poczyniła sama zainteresowana Strona. Ponadto sprawozdanie zawiera zalecenia, jakie Komitet uważa za niezbędne w celu wzmocnienia ochrony osób pozbawionych wolności. Przyjmuje się, że sprawozdanie przekazywane zainteresowanemu Państwu nie musi zawierać wszelkich informacji uzyskanych przez Komitet w czasie wizytacji (np. zapisu określonych rozmów).

Ustęp 2

74. W razie wystąpienia sytuacji, o których mowa w tym ustępie, Komitet może – po uprzednim umożliwieniu Stronie przedstawienia jej stanowiska – podjąć decyzję o wydaniu publicznego oświadczenia. To wyjątkowe uprawnienie Komitetu może zostać wykorzystane, jeśli Państwo uchyla się od współpracy albo odmawia poprawy sytuacji zgodnie z zaleceniami Komitetu. Biorąc pod uwagę znaczenie takiej decyzji, może być ona podjęta jedynie przez kwalifikowaną większość członków Komitetu. Przed skorzystaniem z tego środka w przypadku odmowy poprawy sytuacji przez Państwo, Komitet winien mieć na względzie wszelkie trudności w polepszeniu określonej sytuacji.

75. Komitet posiada szerokie uznanie w zakresie decydowania, jakie informacje podać w publicznym oświadczeniu, musi jednak uwzględniać potrzebę zapewnienia, aby poufne informacje przekazane Komitetowi nie zostały ujawnione. Komitet powinien także rozważyć potrzebę nieujawniania informacji związanych z toczącymi się śledztwami.

Artykuł 11

Ustęp 1

76. Niniejsze postanowienie ustanawia zasadę poufności działań Komitetu. „Informacje zebrane przez Komitet” mogą obejmować fakty stwierdzone przez sam Komitet, dane uzyskane ze źródeł zewnętrznych lub zebrane przez sam Komitet.

Ustęp 2

Zgodnie z niniejszym postanowieniem, na żądanie zainteresowanej Strony Komitet zobowiązany jest do opublikowania sprawozdania wraz z wszelkimi komentarzami tej Strony. Jeśli samo zainteresowane Państwo upublicznia sprawozdanie, powinno uwzględnić jego całość.

Ustęp 3

Przepis ten stanowi, że publikacja danych o charakterze osobistym jest dopuszczalna wyłącznie pod warunkiem uzyskania wyraźnej zgody osoby zainteresowanej. Nie wyklucza to jednak publikacji takich danych, jeśli nie ujawnia się tożsamości osoby zainteresowanej lub nie można odkryć jej tożsamości z kontekstu.

Artykuł 12

79. Komitet corocznie przedkłada Komitetowi Ministrów ogólne sprawozdanie ze swojej działalności. Sprawozdanie, które przekazywane jest Zgromadzeniu i podlega publikacji, powinno zawierać informacje dotyczące spraw organizacyjnych, wewnętrznych prac Komitetu oraz jego właściwej działalności ze szczególnym odniesieniem do wizytowanych Państw. Przygotowując raport, Komitet musi oczywiście stosować się do postanowień art. 11 odnośnie poufności niektórych informacji i danych.

Artykuł 13

80. Zgodnie z tym postanowieniem, członkowie Komitetu, eksperci oraz inne osoby zaangażowane przez Komitet do pomocy są zobowiązani do zachowania poufności, także po upływie czasu trwania ich kadencji. Zobowiązanie to odnosi się do wszelkich faktów i informacji, które członkowie Komitetu i inne osoby uzyskali zarówno w czasie pełnienia swoich funkcji, jak i w każdym innym momencie.

Artykuł 14

Ustęp 1

81. Niniejsze postanowienie wyraża zasadę wskazywania nazwisk osób, z których pomocy korzysta Komitet, w zawiadomieniu o wizytacji zgodnie z art. 8 ust. 1.

Ustęp 2

82. Eksperci podlegają takim samym obowiązkom niezależności, bezstronności i dyspozycyjności jak członkowie Komitetu (por. art. 4 ust. 4). Eksperci działają stosownie do instrukcji Komitetu i pod jego kierownictwem.

Ustęp 3

83. Niniejszy ustęp określa warunki, na jakich Państwo może odmówić określonej osobie, z której pomocy korzysta Komitet, dopuszczenia do udziału w wizytacjach lub określonej wizytacji miejsca podlegającego jurysdykcji tego Państwa.

84. Prawo to może być wykorzystane jedynie wyjątkowo, a o skorzystaniu z niego Państwo powinno powiadomić Komitet jak najwcześniej. A zatem Państwo, po uzyskaniu stosownych informacji, może odmówić dopuszczenia do udziału w wizytacji określonego miejsca osoby, która – w opinii Państwa – nie spełnia wymogów określonych w ustępie 2 tego artykułu lub w art. 13. Może się to zdarzyć, jeśli dana osoba okazywała uprzedzenia względem wizytowanego Państwa lub przy innych okazjach naruszała zasadę poufności

85. Gdy Państwo składa oświadczenie, że określona osoba nie będzie dopuszczona do udziału w wizytacji, Komitet może zażądać podania powodów takiej decyzji, przy zachowaniu zasady poufności takiego zapytania, jak i udzielonej odpowiedzi. Tego rodzaju ustalenia mogą być pomocne przy angażowaniu innych osób do asystowania Komitetowi.

86. Jeśli w trakcie wizytacji osoba zaangażowana przez Komitet do pomocy zachowuje się w sposób, który dane Państwo uważa za niepoprawny (np. jeśli osoba ta składa publicznie oświadczenia o charakterze politycznym lub podobnym), wówczas Państwo może zwrócić się do Komitetu o podjęcie wszelkich kroków, jaki ten ostatni uważa za stosowne.

Artykuł 15

87. W celu ułatwienia składania zawiadomień na podstawie art. 8 ust. 1 Konwencji, niniejsze postanowienie zobowiązuje Państwa do poinformowania Komitetu o władzy właściwej do przyjmowania notyfikacji. Strona musi także powiadomić Komitet o nazwisku urzędnika łącznikowego, wyznaczonego w celu ułatwienia Komitetowi wykonywania jego zadań w czasie wizytacji.

Artykuł 16

88. Artykuł ten dotyczy przywilejów i immunitetów Komitetu, jego członków i ekspertów. Niniejsze postanowienie jest wzorowane na art. 59 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (*w brzmieniu sprzed 1.11.1998 r. – przyp. tłum.*), a także Drugim i Czwartym Protokołem do Ogólnego Porozumienia o Przywilejach i Immunitetach Rady Europy.

Artykuł 17

Ustęp 1

89. Według niniejszego ustępu, Konwencja nie może być powoływana jako uzasadnienie dla ograniczenia ochrony przyznanej na podstawie innego instrumentu międzynarodowego lub na poziomie krajowym. W istocie Konwencja jest tylko jednym z wielu instrumentów mających na celu zapobieganie torturom i wzmocnienie ochrony osób pozbawionych wolności.

90. Umocowanie władz krajowych do przeprowadzania określonych śledztw w miejscach, do których stosuje się Konwencja, nie jest wystarczającym argumentem, aby Komitet powstrzymał się od podjęcia decyzji o przeprowadzeniu wizyty. Niemniej Komitet może zwrócić się do władz krajowych przed podjęciem takiej decyzji, kierując się duchem współpracy, która powinna stanowić podstawową zasadę stosowania Konwencji (por. punkty 33 i 34 powyżej).

Ustęp 2

91. Ustęp ten odnosi się do szczególnej relacji pomiędzy nową Konwencją a Europejską Konwencją Praw Człowieka, której Stronami są wszystkie Państwa członkowskie Rady Europy. Związek ten zaznaczony jest także w preambule. Konwencja nie wpływa na zobowiązania Stron z tytułu Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Podobnie, Konwencja nie oddziałuje na kompetencje powierzone Trybunałowi i Komisji Praw Człowieka, a także Komitetowi Ministrów. W związku z tym, respektując kompetencje powierzone wspomnianym wyżej organom, Komitet ustanowiony mocą niniejszej Konwencji nie zajmuje się sprawami podnoszonymi w postępowaniach przed tymi organami i nie dokonuje interpretacji postanowień Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

92. W szczególności nie pomniejszone pozostaje jakże istotne prawo do skargi indywidualnej na podstawie art. 25 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (*obecnie art. 34 – przyp. tłum.*). A zatem osoba, której sprawa była badana przez Komitet i która następnie złożyła skargę do Europejskiej Komisji Praw Człowieka twierdząc, że jest ofiarą naruszenia tej Konwencji, nie powinna spotkać się z zarzutem niedopuszczalności skargi na podstawie art. 27 ust. 1 (b) Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (*obecnie art. 35 ust. 2 (b) – przyp. tłum.*).

Ustęp 3

93. Z artykułu 2 Konwencji wynika, że obowiązuje ona zarówno w czasie pokoju, jak i w czasie wojny. Jednak wydawało się niezbędne uwzględnienie innych instrumentów międzynarodowych, w szczególności Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r. oraz Protokołów z 8 czerwca 1977 r. W przypadku konfliktu zbrojnego (międzynarodowego lub niemiędzynarodowego) Konwencje Genewskie muszą mieć pierwszeństwo zastosowania, co oznacza, że wizytacje są przeprowadzane przez delegatów lub przedstawicieli Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża (ICRC)¹. Jednakże Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom może kontynuować wizytacje w miejscach (szczególnie w wypadku konfliktu niemiędzynarodowego), których ICRC nie wizytuje „skutecznie” lub „regularnie”. Ponadto wizytacje ICRC osób pozbawionych wolności w czasie pokoju w określonym Państwie na mocy porozumień dwustronnych (poza mechanizmem Konwencji Genewskich) nie są objęte tym postanowieniem. W takich okolicznościach Komitet musi zdecydować, jakie przyjąć stanowisko, biorąc pod uwagę sytuację i status osób, które mogą być wizytowane.

94. Twórcy Konwencji zdecydowali się na rozróżnienie w odniesieniu do Konwencji Genewskich nie tylko ze względu na specyficzne kompetencje i doświadczenie nabyte przez ICRC, lecz także w związku z wykonywaniem przez ten ostatni funkcji bardzo podobnych do Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom, również w zakresie metod. Dlatego uznano za szczególnie konieczne odniesienie się do kompetencji obu tych organów.

Artykuły 18 – 23

95. Artykuły te zawierają końcowe postanowienia Konwencji i odzwierciedlają w tej mierze model przyjęty przez Komitet Ministrów Rady Europy.

Odnośnie art. 21 należy zauważyć, iż wybrano opcję wykluczającą możliwość składania zastrzeżeń do postanowień niniejszej Konwencji.

¹ Por. w szczególności art. 126 III Konwencji Genewskiej oraz art. 143 IV Konwencji.

Dalsze informacje:

Secretariat of the CPT
Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
France (Francja)

Tel.: +33 (0)3 88 41 20 00
Fax: +33 (0)3 88 41 27 72
E-mail: cptdoc@coe.int
Internet: www.cpt.coe.int

Języki angielski i francuski: wersje oficjalne.
Inne języki: tłumaczenia.

Strasbourg, 26.XI.1987
Zdjęcie na okładce: © Rada Europy